

Capacitism and the False Dichotomy

Faraz Attar

Ph.D. in Western Philosophy, Iranian Institute of Philosophy (IRIP), Tehran, Iran.

1. Introduction

Susanna Schellenberg, over a decade, developed the idea of capacitism in order to explain the perceptual experience. Capacitism declares that perception is constituted by employing perceptual capacities, i.e. capacities in order to discriminate and single out instances from the other. The theory argues that analyzing perceptual experience in the framework of capacities reveals that the dichotomy between relationalism and representationalism is indeed a false dichotomy. For short, relationalism maintains that the mind-independent, external object is a constituent of perceptual experience. On the other side, representationalism believes that the representational content is a constituent of perceptual experience. It is widely believed that once you support one side, you should drop the other side; since the supposed dichotomy between relationalism and representationalism is commonly accepted. Capacitism, on the contrary, argues that perceptual experience is essentially relational and representational. Both object and content are constituents of perceptual experience.

2. Literature Review

Capacitism claims that perceptual experience is essentially relational and representational. In order to justify the claim, the theory introduces Fregean particularism and distinguishes content type from token content.

Fregean particularism is a specific version of the particularity thesis. According to the particularity thesis, the mental state brought about by perceptual relation to a particular, is constituted by the particular. In the

– farazattar.attar@gmail.com

How to Cite: Attar, Faraz, (2024). Capacitism and the False Dichotomy, *Hekmat va Falsafeh*, 20 (80), 121-145.

DOI: 10.22054/wph.2025.75065.2172

Received: 01/08/2023

Accepted: 06/01/2025

ISSN: 1735-3238

eISSN: 2476-6038

context of perceptual content, the particularity thesis implies that the mental state brought about by perceptual relation to a particular, has the feature that the mental state's content is constituted by the particular. With the preliminaries, Fregean particularism espouses the idea that perceptual capacities constitute perceptual content and, since perceptual content is constituted by a particular, the content is singular. The singular content is the Fregean mode of presentation.

Perceptual experience has a content type and a token content. The content type has the following structure:

$$\langle MOP_{r\alpha}[-], MOP_{r\pi}[-] \rangle$$

MOP represents the Fregean mode of presentation. *rα* indicates *de re* discrimination and singling out of object *α*, and *rπ* indicates *de re* discrimination and singling out of token property *π*. Veridical perception, illusion, and hallucination have a common content type.

But the veridical perception's token content is:

$$\langle MOP_{r\alpha}(\alpha_1), MOP_{r\pi}(\pi_1) \rangle$$

The token content informs us that the perceptual experience actually discriminates and singles out the object *α₁* and token property *π₁*.

In contrast, the token content of illusion, that is:

$$\langle MOP_{r\alpha}(\alpha_1), MOP_{r\pi}(-) \rangle$$

points out that the experience discriminates and singles out the object *α₁*, but could not discriminate and single out any token property.

Finally, the token content of hallucination, that is:

$$\langle MOP_{r\alpha}(-), MOP_{r\pi}(-) \rangle$$

points out that the experience could not discriminate and single out any object and any token property.

Thus there is a fundamental difference between the token contents of veridical perception, illusion and hallucination. The former has a full sensory awareness relation to the world, but the two others lack that.

Content type is constituted solely by employing perceptual capacity. In the case of veridical perception, illusion and hallucination perceptual capacity is employed, hence the content type of the experiences are the same. The content type is responsible for the experience's phenomenology. The fact explains why the experiences look the same.

But token content is constituted by both employing perceptual capacity and particular in the environment. Therefore veridical perception's

token content could not be the same as illusion's and hallucination's token content.

Thus capacitism shows that perceptual experience could be essentially representational and relational. Perceptual content is a constituent of perceptual experience and token content, in turn, is partly constituted by particular in the environment.

3. Methodology

Schellenberg claims that the traditional dichotomy between relationalism and representationalism could be best described as the dichotomy between austere relationalism and austere representationalism. But both the austere theories are erroneous.

I'll show that why relationalism should be austere. There is no way for relationalism to block the argument from hallucination, except that it adopts the disjunctivist approach. *i.e.*, to maintain that there is a fundamental difference between veridical perception and hallucination. But Schellenberg strictly declares capacitism as a non-disjunctivist approach. How capacitism could be non-disjunctivist and meanwhile refute the argument from hallucination?

Pursuing the answer, I'll argue that Schellenberg's insistence on the non-disjunctivist approach is not well-established. Furthermore, I'll illustrate the new dichotomy beneath her capacitism.

4. Conclusion

I address two problems of the approach. First, capacitism insists that the theory is a non-disjunctivist one. I argue that the insistence is unjustified and based on the blurred demarcation. There is no significant difference between capacitism and some versions of disjunctivism, notably content disjunctivism. However, capacitism doesn't imply radical disjunctivism, namely metaphysical disjunctivism.

Second, the more fundamental analysis of the topic shows that the relationalism-representationalism dichotomy is still present at the core of the capacitism. Which analysis of perceptual experience is more fundamental: analysis of its content type or its token content? If the content type was more fundamental, then the representational aspect of capacitism would be bolded, and if the token content was more fundamental, the relational aspect would be highlighted.

Adopting a relationalist attitude, we could still believe that blocking the argument from hallucination is the main task. Hence veridical perception should be of a different fundamental kind. How does capacitism dwell on the issue? Capacitism utters that veridical

perception and hallucination have the same content type, but different token contents. Accepting a relationalist attitude would lead to privileged token content over content type. Veridical perception and hallucination are of different fundamental kinds due to their different token contents. Thus analysis of perceptual experience via its token content is more fundamental than via its content type.

If we focus on the relational aspect of perceptual experience, token content becomes more fundamental. On the other side, if we give weight to the representational aspect, content type becomes more fundamental. We could discriminate relational capacitism from representational capacitism.

Capacitism just points out that some versions of relationalism and representationalism are not inconsistent. The theory doesn't indicate that there essentially is not a confrontation. Capacitism, at its best, relocates the confrontation from the consistency-inconsistency category to a more essential-less essential category. But the relocation doesn't imply that the dichotomy is false.

Keywords: capacitism, Susanna Schellenberg, representationalism, relationalism, Fregean particularism, representational content.

قوه گرایی و دوگانه کاذب

دانش آموخته دکتری فلسفه غرب- مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران،
تهران، ایران

فراز عطار -

چکیده

بنا به قوه گرایی، ادراک حسی با به کارگیری قوه‌های ادراکی، قوه‌هایی جهت تمیز دادن و برگزیدن نمونه‌ای از نمونه دیگر، تقویم می‌یابد. این نظریه باور دارد که با تحلیل تجربه در چارچوب قوه‌ها، دوگانه بازنمود گرایی و رابطه گرایی به مثابه دوگانه‌ای کاذب آشکار خواهد شد: تجربه ادراکی اساساً بازنمودی و اساساً رابطه‌ای است. هم عین جزء مقوم تجربه ادراکی است و هم محتوا. در راستای تبیین این ادعا، قوه گرایی جزئی بودن فرگه‌ای را معرفی و بین نوع محتوا و نمونه محتوا تمایز قائل می‌شود. ادراک حسی مطابق با واقع و توهم به عنوان عنصر مشترک نوع محتوای مشترک دارند؛ اما تفاوتی اساسی میان نمونه محتوای آن‌ها است: اولی رابطه آگاهی حسی با جهان خارج برقرار می‌کند و دومی اساساً رابطه‌ای نیست. من به دو مشکل راهکار قوه گرایی پرداخته‌ام. مشکل نخست معطوف به اصرار قوه گرایی بر اتخاذ رویکردی غیرفصل‌گرا است. استدلال می‌کنم این اصرار توجیه نشده و مبتنی بر مرزبندی‌های نادقیق است. مشکل دوم آن است که راهکار قوه گرایی تنها نشان می‌دهد که رابطه گرایی و بازنمود گرایی ناسازگار نیستند؛ پذیرش یکی ضرورتاً رد دیگری را به همراه ندارد. این راهکار نشان نمی‌دهد که اساساً تقابلی نیست. بلکه با تحلیل این موضوع در سطحی بنیادی‌تر، نشان می‌دهم که دوگانه بازنمود گرایی و رابطه گرایی در بطن قوه گرایی همچنان حاضر است.

واژه‌های کلیدی: قوه گرایی، سوزانا شلنبرگ، بازنمود گرایی، رابطه گرایی، جزئی بودن فرگه‌ای، محتوای بازنمودی.

مقدمه

سوزانا شلنبرگ^۱ در طی بیش از یک دهه نظریه قوه گرای^۲ را برای توضیح تجربه ادراک حسی تبیین کرده است (Schellenberg, 2008, Schellenberg, 2010, Schellenberg, 2011, Schellenberg, 2013, Schellenberg, 2014, Schellenberg, 2016, Schellenberg, 2018, Schellenberg, 2020b و Schellenberg, 2022). مهم‌ترین مرجع برای استخراج این نظریه، کتاب او با عنوان «یکپارچگی ادراک حسی: محتوا، آگاهی، شاهد»^۳ است (Schellenberg, 2018). دیدگاه‌های شلنبرگ، به‌ویژه پس از انتشار این کتاب، مورد توجه جامعه فلسفی قرار گرفته است (Hill, 2022, O'Callaghan, 2020, Martin, 2020, Rescorla, 2020, Neta, 2022 و Orlandi, 2022).

تلاش خواهیم کرد در ابتدا تصویری بسیاری کلی از قوه گرای به دست دهم. سپس به طرح موضوع اصلی خود می‌پردازم. این موضوع تنها معطوف به یکی از ادعاهای شلنبرگ است: با قوه گرای، تقابل میان بازنمود گرای^۴ و رابطه گرای^۵ به مثابه یک دوگانه کاذب^۶ نمایان خواهد شد (به عنوان نمونه: Schellenberg, 2018: 75 و Schellenberg, 2014: 199). تحقیق خواهیم کرد که آیا شلنبرگ به واقع توانسته است که این تقابل پر دامنه را به عنوان یکی دیگر از دوگانه‌های کاذب تاریخ فلسفه نشان دهد یا خیر.

پیش از هر چیز، به نحوی بسیار مجمل، به تقابل میان بازنمود گرای و رابطه گرای در تبیین ادراک حسی اشاره می‌کنم. بنا به بازنمود گرای، محتوای بازنمودی جزء مقوم^۷ تجربه ادراکی است. در سوی مقابل، رابطه گرای باور دارد که عین واقع در جهان جزء مقوم تجربه ادراکی است. به‌طور خلاصه، بازنمود گرای بنیاد تجربه ادراکی را بازنمایی جهان خارج و رابطه گرای این بنیاد را رابطه با جهان خارج می‌داند. به نحو سنتی این گونه تصور

^۱ Susanna Schellenberg

^۲ Capacitism

^۳ The Unity of Perception: content, consciousness, evidence

^۴ Representationalism

^۵ Relationalism

^۶ False dichotomy

^۷ Constituent

می شود که این دو رویکرد در تقابل و ناسازگار با یکدیگرند؛ پذیرش یکی رد دیگری را به همراه دارد.

قوه گرای

بنا به قوه گرای، ادراک حسی با به کارگیری قوه های ادراکی^۱، قوه هایی جهت تمیز دادن^۲ و برگزیدن^۳ نمونه ای^۴ از نمونه دیگر، تقویم می یابد^۵ (Schellenberg, 2018: 2). در این تعریف کوتاه به برخی از مهم ترین مفاهیم و نکات قوه گرای اشاره شده است. نخست این که در دیدگاه شلنبرگ قوه ها به لحاظ تبیینی پایه ای هستند. دوم منظور از قوه های ادراکی است: این قوه ها آنهایی هستند که در تجربه ادراکی یک جزء از محیط را از دیگر جزء ها تمیز می دهند و آن را نسبت به زمینه محیطی انتخاب می کنند (Schellenberg, 2018: 31). سوم آن که در قوه گرای، نمونه ها یا جزء ها^۶ تمیز داده و انتخاب می شوند. این جزء ها شامل اعیان، رویدادها و نمونه ویژگی ها^۷ هستند (Schellenberg, 2018: 15). چهارم آن که مفهوم «تقویم»^۸ در اندیشه شلنبرگ نقشی محوری دارد: الف توسط ب تقویم می یابد هرگاه دست کم بخشی از الف در ب ابتناء^۹ داشته باشد، بی آنکه ضروری باشد که ب جزء مقوم مادی الف باشد (Schellenberg, 2018: 15-16). یکی از بنیادی ترین ترهای قوه گرای، جزئی بودن^{۱۰} است: حالت ذهنی شخص که به واسطه رابطه ادراکی با یک جزء حاصل می شود، توسط آن جزء تقویم می یابد (Schellenberg, 2018: 14). یکی از نمودهای آن، تر جزئی بودن محتوا^{۱۱} است: حالت

^۱ Perceptual capacities

^۲ Discriminate

^۳ Single out

^۴ Instance

^۵ Constituted

^۶ Particulars

^۷ Property-instances

^۸ Constitution

^۹ Grounded

^{۱۰} Particularity thesis

^{۱۱} Content particularism

ذهنی شخص که به واسطه رابطه ادراکی با جزء الف حاصل می‌شود، این ویژگی را دارد که محتوای این حالت توسط الف تقویم یافته است (Schellenberg, 2018: 57-65). جزئی بودن محتوا می‌تواند به شیوه‌های گوناگونی تحقق یابد؛ اما شیوه ارجح و مورد دفاع قوه گرای، جزئی بودن فرگه‌ای^۱ است (Schellenberg, 2018: 72-102). به این ترتیب با به کارگیری قوه‌های ادراکی محتوا تقویم می‌یابد که این محتوا از آن رو که (در صورت صدق) توسط یک جزء تقویم یافته است، مفرد^۲ است. حال این محتوای مفرد همان «نحوه نمایاندن»^۳ی فرگه‌ای است؛ بنابراین به طور کلی نمونه محتوای ادراک حسی مطابق با واقع^۴ عین^۵ α_1 با نمونه ویژگی π_1 به صورت زیر خواهد بود (Schellenberg, 2018: 88-89):

نمونه محتوای ادراک حسی مطابق با واقع $\langle MOP_{r\alpha}(\alpha_1), MOP_{r\pi}(\pi_1) \rangle$ در این صورت بندی $MOP_{r\alpha}(\alpha_1)$ نحوه نمایاندن عین α_1 است که محصول به کارگیری یک قوه ادراکی است که کارکردش برگزیدن نوع اعیانی است که α_1 تحت آن نوع قرار می‌گیرد. همچنین $MOP_{r\pi}(\pi_1)$ نیز نحوه نمایاندن نمونه ویژگی π_1 است که محصول به کارگیری یک قوه ادراکی است که کارکردش برگزیدن نوع ویژگی‌هایی است که π_1 تحت آن نوع قرار می‌گیرد. r در این صورت بندی به این امر ارجاع دارد که نحوه نمایاندن از نوع «جهت شیء»^۶ است نه از نوع «جهت جمله»^۷. بنا به قوه گرای، به کارگیری قوه ادراکی محتوا را تقویم می‌دهد و بنا به جزئی بودن محتوا، محتوا توسط یک جزء واقع در محیط تقویم می‌یابد. پس دو عنصر کاملاً متفاوت عامل تقویم محتوا هستند، اما این دو عنصر در دو سطح متفاوت محتوا را تقویم می‌دهند. به کارگیری قوه ادراکی در هر صورت نوع محتوا^۸ را تقویم می‌دهد؛ اما جزء واقع در محیط،

^۱ Fregean particularism

^۲ Singular

^۳ Mode of presentation

^۴ Token content

^۵ Veridical

^۶ De re

^۷ De dicto

^۸ Content type

در صورت وجود، نمونه محتوا را تقویم می‌دهد. در قوه گرای اساساً بین نوع محتوا و نمونه محتوا تمایزی هست (Schellenberg, 2018: 87-88).

بنابراین صورت‌بندی بالا تنها مختص به یک نمونه محتوا، نوع خاصی از تجربه ادراکی^۱، است. نمونه محتوای انواع دیگر تجربه ادراکی (به‌طور مشخص کژنمایی^۲ و توهم^۳) به آن صورت نیستند^۴. این انواع دیگر نوع محتوا دارند؛ اما نمونه محتوای آن‌ها متفاوت است. نمونه محتوایشان، به دلیل فقدان جزء مرتبط در محیط، دارای جای خالی است: به اصطلاح از نوع محتوای شکاف‌دار^۵ است.

مصالحة بازنمود گرایی و رابطه گرایی

قوه گرایی معتقد است که تجربه ادراکی هم بازنمودی است و هم رابطه‌ای^۶. حال دست‌کم دو پرسش مطرح می‌شود. نخست آن‌که پس چگونه است که بازنمود گرایی و رابطه گرایی چنین تقابل دامنه‌داری در تاریخ فلسفه ادراک حسی داشته‌اند؟ دوم آن‌که قوه گرایی به چه نحوی این مصالحه را ممکن کرده است؟

در مقام پاسخ به پرسش نخست باید بیان کرد که شلنبرگ تقابل سنتی بازنمود گرایی و رابطه گرایی را به مثابه تقابل بازنمود گرایی سفت‌وسخت^۸ و رابطه گرایی سفت‌وسخت^۹

^۱ نوعی که در آن تجربه ادراکی با امر واقع تطابق دارد، یعنی عین واقع در جهان خارج با ویژگی منطبق با واقعیت نمایانده می‌شود.

^۲ Illusion

^۳ Hallucination

^۴ در کژنمایی عین واقع در جهان خارج با ویژگی مغایر با واقعیت نمایانده می‌شود. در توهم هیچ عین واقع در جهان خارجی نمایانده نمی‌شود.

^۵ Gappy content

^۶ باور به محتوای شکاف‌دار پیش از شلنبرگ نیز در بین برخی از فیلسوفان سابقه داشته است، به طور مثال: Tye, 2007. این نوع دیدگاه مصالحه‌جو ابداع شلنبرگ نیست. به عنوان نمونه‌ای شاخص، مک‌داول (McDowell) استدلال کرده است که تجربه ادراکی هم محتوا دارد و هم رابطه‌ای است (McDowell, 2013b). البته بین قوه‌گرایی شلنبرگ و نظریه مک‌داول تفاوت‌هایی بنیادین وجود دارد. مک‌داول از نوعی فصل‌گرایی، به‌طور مشخص فصل‌گرایی معرفت‌شناختی (Epistemological disjunctivism)، دفاع می‌کند که بر مبنای آن، تجربه ادراکی مطابق با واقع به لحاظ معرفت-شناختی از نوع بنیادین متفاوتی است نسبت به تجربه‌های ناموفق مانند کژنمایی و توهم. در سوی مقابل، شلنبرگ بنابه تصریح خود، چنان‌که در ادامه مشاهده می‌شود، رویکردی اساساً غیرفصل‌گرا است. به این ترتیب اگرچه مک‌داول تجربه ادراکی مطابق با واقع را، مانند کژنمایی و توهم، دارای محتوا می‌داند، اما از منظر معرفت‌شناختی هم‌چنان اولی را از نوع بنیادین متفاوت لحاظ می‌کند.

^۸ Austere representationalism

^۹ Austere relationalism

توصیف می‌کند (Schellenberg, 2018: 74-82). بازنمود گرایی سفت‌وسخت، علاوه بر التزام به این که همه تجربه‌های ادراکی محتوا دارند، باور دارد که محتوای ادراک حسی^۱، کژنمایی و توهم با خصیصه‌های پدیداری یکسان، با آن خصیصه‌های پدیداری تناظری یک به یک دارند. در سوی مقابل، رابطه گرایی سفت‌وسخت، علاوه بر التزام به این که عین واقع در جهان جزء مقوم (دست کم بخشی از) تجربه ادراکی است، باور دارد که توسل به محتوای بازنمودی در تبیین تجربه ادراکی ضروری نیست؛ بنابراین تجربه ادراکی صرفاً رابطه آگاهی حسی سوژه با اجزای واقع در محیط است. در نتیجه کژنمایی و توهم که در آن‌ها رابطه آگاهی حسی به نحو کاملاً صحیح با اجزای واقع در محیط برقرار نمی‌شود، نمی‌توانند از نوع بنیادین مشترکی با ادراک حسی باشند. از این رو بسیاری از رابطه‌گرایان سفت‌وسخت، فصل‌گرا^۲ هستند. انفصالی ریشه‌ای بین دو نوع تجربه ادراکی هست: نوعی که در آن یک جزء واقع در جهان جزء مقوم آن است و به واسطه رابطه آگاهی حسی با آن جزء توضیح داده می‌شود و نوعی که در آن جزء واقع در جهان جزء مقوم آن نیست و نمی‌توان آن را با رابطه مستقیم با آن جزء توضیح داد.

قوه گرایی استدلال می‌کند که هردوی این رویکردهای سفت‌وسخت در اشتباه هستند. میان پدیدارشناسی و محتوا تناظری یک به یک نیست؛ بلکه باید میان محتوای صحیح و محتوای معیوب تفکیکی اساسی قائل شد. در سوی مقابل، توسل به محتوای بازنمودی در تبیین تجربه ادراکی ضروری است؛ چراکه همه تجربه‌ها ادراکی محتوای بازنمودی دارند^۳. حال به پرسش دوم می‌پردازم: قوه گرایی به چه نحوی مصالحه بین بازنمود گرایی و رابطه گرایی را ممکن کرده است؟ ابتدا به شرح دقیق‌تر تقابل آن‌ها می‌پردازم. سرچشمه این تقابل چگونگی تحلیل ادراک حسی، کژنمایی و توهم است. اگر بازنمود گرایی پذیرفته شود، آنگاه هر سه نوع محتوا دارند. این محتوا جزء ضروری تبیین تجربه ادراکی و عنصر بنیادین مشترک بین آن انواع است. حال این امکان هست که ادراک حسی، کژنمایی و توهم پدیدارشناسی یکسانی داشته باشند. این یکسانی پدیدارشناسی را چگونه می‌توان توضیح داد؟ یک نظریه بازنمودگرا باید این یکسانی را از طریق توسل به محتوای آن‌ها

^۱ از این پس، منظور از «ادراک حسی»، «ادراک حسی مطابق با واقع» است.

^۲ Disjunctivist

^۳ شلنبرگ به نحوی مبسوط از این دیدگاه محتوا دفاع کرده است (به عنوان نمونه، Schellenberg, 2011: 103-136).

پاسخ دهد. به عنوان نمونه این که محتوای آن‌ها باید مشابه باشد. حال اگر عنصر بنیادین ادراک حسی محتوای بازنمودی‌ای است که می‌تواند مشابه محتوای کژنمایی و توهم باشد، آنگاه چگونه ممکن است که جزء مقوم آن، عین واقع در جهان خارجی باشد که در تجربه‌های معیوب یا نادرست عرضه شده است یا اساساً غایب است؟ اگر در سطحی بنیادین ادراک حسی، کژنمایی و توهم از یک نوع مشترک هستند، آنگاه چگونه ممکن است که تنها در اولی با جهان خارج به درستی رابطه ادراکی برقرار می‌شود؟ آیا جز این است که این رابطه ادراکی با جهان خارج جزء بنیادین و تقویمی ادراک حسی نیست؟ پس این گونه به نظر می‌آید که تجربه ادراکی یا باید تقویماً بازنمودی باشد یا تقویماً رابطه‌ای. به بیان دیگر، یا باید محتوا جزء مقوم تجربه ادراکی باشد یا عین واقع در محیط.

در جهت عکس، شلنبرگ استدلال می‌کند که تجربه ادراکی هم تقویماً بازنمودی است و هم تقویماً رابطه‌ای؛ اما چگونه؟ برای آن باید دست کم این دو گزاره را پذیرفت: الف) برای آن که تجربه تقویماً بازنمودی باشد، ضروری نیست که بین محتوا و پدیدارشناسی تناظری یک‌به‌یک برقرار باشد، ب) برای آن که تجربه تقویماً رابطه‌ای باشد، ضروری نیست که بین تجربه و جهان خارج رابطه‌ای بی‌واسطه برقرار باشد. به این ترتیب الف) محتوای ادراک حسی، کژنمایی و توهم می‌توانند دقیقاً یکسان نباشند و نیز ب) تجربه به واسطه محتوا با جهان تماس دارد. (ب) را به واسطه جزئی بودن فرگه‌ای می‌توان محقق شده دانست، اما الف) به نظر نیازمند ارائه جزئیات بیش‌تر است.

بنا به الف) محتوای آن تجربه‌ها دقیقاً یکسان نیست. پس چگونه می‌توان یکسانی پدیدارشناسی آن‌ها را توضیح داد؟ پاسخ در تفکیک میان نوع محتوا و نمونه محتوا نهفته است. ادراک حسی، کژنمایی و توهم با خصیصه پدیداری یکسان، نوع محتوا یکسان به صورت زیر دارند، اما نمونه محتوای آن‌ها ممکن است متفاوت باشد:

نوع محتوا تجربه ادراکی $\langle MOP_{r\alpha}[-], MOP_{r\pi}[-] \rangle$

این نوع محتوا مسئول پدیدارشناسی تجربه ادراکی است که خود تنها به واسطه به کارگیری قوه ادراکی تقویم می‌یابد. این به کارگیری قوه ادراکی میان تجربه‌ها مشترک است.

با این حال نمونه محتوای کژنمایی و توهم با نمونه محتوای ادراک حسی متفاوت است:

نمونه محتوای کژنمایی $\langle MOP_{r\alpha}(\alpha_1), MOP_{r\pi}(-) \rangle$

نمونه محتوای توهم $\langle MOP_{r\alpha}(-), MOP_{r\pi}(-) \rangle$

نمونه محتوا هم به واسطه به کارگیری قوه ادراکی و هم توسط جزء واقع در محیط تقویم می‌یابد. در کژنمایی که π_1 و در توهّم که α_1 و π_1 نه تمیز داده شده‌اند و نه انتخاب، جای متناظر آن‌ها در نمونه محتوا خالی است. به این ترتیب قوه گرایی هم می‌تواند پدیدار شناسی یکسان این تجربه‌های متمایز را توضیح دهد و هم بین محتوای صحیح و محتوای معیوب (شکاف‌دار) تفکیک قائل شود.

دو گانه کاذب؟

آیا تقابل باز نمود گرایی و رابطه گرایی به راستی یک دو گانه کاذب است؟ قوه گرایی تنها انواع سفت و سخت این دو رویکرد را در تقابل می‌داند؛ باین حال باور دارد که سفت و سخت کردن این رویکردها خطا است. پس برای آن که بتوانیم به این پرسش پاسخ دهیم، باید بررسی کنیم که اساساً چرا این رویکردها سفت و سخت می‌شوند. من در این مقاله تنها به این می‌پردازم که چرا رابطه گرایی ناچار سفت و سخت می‌شود. اگر بتوانم نشان دهم که رابطه گرایی برای آن که به معنای اصیل خود رابطه‌ای باشد، باید توسط به محتوا را به عنوان جزء ضروری کنار بگذارد، آنگاه خواهم توانست ایده تقابل باز نمود گرایی و رابطه گرایی را به مثابه دو گانه کاذب رد کنم. در این صورت تنشی اساسی میان این دو در جریان است که با راهکارهای قوه گرایی نمی‌توان به سادگی از آن‌ها عبور کرد. جهت روشن سازی تأکید می‌کنم که نتیجه این تحلیل آن نیست که یکی از دو رویکرد صادق است، بلکه تنها این که تقابل آن‌ها تقابلی اصیل است.^۱

یک دلیل برای آن که رابطه گرایی ناچار به اتخاذ رویکردی سفت و سخت است، آن است که از سوی استدلال‌هایی تهدید می‌شود. به این ترتیب رابطه گرایی جهت محافظت از خود در برابر آن‌ها ناگزیر به پذیرش محدودیت‌ها و ملاحظات است. یکی از این استدلال‌ها، استدلال برآمده از توهّم^۲ است. از این استدلال‌ها صورت‌بندی‌های متعددی در دسترس است (Robinson, 1994: 87، Martin, 2004: 53-54 و Searle, 2015: 22-23). من صورت‌بندی زیر را ملاک قرار می‌دهم:

^۱ مشابه این رویکرد را می‌توان در این نقد یافت: Martin, 2020: 733-737.

^۲ The argument from hallucination

(۱) هیچ عین واقع در جهان خارجی جزء مقوم توهّم نیست،
 (۲) توهّم از نوع بنیادین مشترکی با ادراک حسی است؛ در این صورت هر تبیین ناظر بر بنیاد و ساختار یکی برای دیگری نیز صادق است،
 (۳) پس، هیچ عین واقع در جهان خارجی جزء مقوم ادراک حسی نیست.

این استدلال به وضوح هر نوع رابطه گرایی را رد می‌کند. در این راستا است که رابطه گرایی برای حفاظت از خود ناچار است تا مقدمه (۲) را رد کند. ردّ مقدمه (۲) به طور دقیق همان پذیرش فصل گرایی است. به بیان صریح مارتین^۱، به عنوان یکی از برجسته ترین چهره های فصل گرایی، فصل گرایی اساساً نظریه ای است که از رویکرد رابطه ای در برابر استدلال برآمده از توهّم محافظت می‌کند (Martin, 2006: 354). بنا به این تحلیل، رابطه گرایی باید فصل گرا باشد؛ یا با اصطلاحات شلنبرگ، رابطه گرایی باید سفت و سخت شود.^۲ پذیرش ادعاهای اضافی اختیاری نیست؛ بلکه جزء الزامات رابطه گرایی است.

حال اگر قوه گرایی بتواند رابطه گرایی را برابر استدلال برآمده از توهّم حفظ کند، آنگاه می‌تواند رقیبی برای فصل گرایی باشد. شایسته به تأکید است که قوه گرایی، بنا به روشن‌گری مؤکد شلنبرگ، رویکردی غیرفصل‌گرا است (Schellenberg, 2018: 4). در این نظریه، محتوا عنصر بنیادین مشترک میان ادراک حسی و توهّم است. هر تحلیل بنیادین از این دو تجربه، تحلیل معطوف به محتوای آن‌ها خواهد بود. پس به نظر قوه گرایی باید مقدمه (۲) را بپذیرد. هم‌چنین به سختی می‌توان مقدمه (۱) را رد کرد، بنابراین، دست کم در نگاه نخست، این چنین می‌نماید که قوه گرایی ناگزیر از پذیرش این است که عین واقع در جهان جزء مقوم ادراک حسی نیست.

پس آیا باید بپذیریم که قوه گرایی نمی‌تواند در عین حال رابطه گرا باشد؟ آیا قوه گرایی تا به این حد برابر استدلال برآمده از توهّم آسیب پذیر است؟ واقعیت آن است که در تحلیل بالا از تمام ظرفیت‌های قوه گرایی استفاده نشده است. حال تلاش می‌کنم با بهره گیری از تمام ظرفیت‌ها بار دیگر نحوه مواجهه قوه گرایی و مسئله توهّم را بررسی کنم.

^۱ Martin

^۲ رابطه رابطه گرایی و فصل گرایی در واقع پیچیده تر از گزاره بالا است. نوعی از رابطه گرایی به لحاظ منطقی می‌تواند فصل گرا نباشد. این رابطه گرایی باور دارد که تجربه ادراکی همواره رابطه ای مستقیم با یک عین است. ادراک حسی ارتباط با عین واقع در جهان است و توهّم ارتباط با موجودی مانند یک تصویر ذهنی. به بیان دیگر، این نوع از رابطه گرایی به جای مقدمه (۲)، مقدمه (۱) را رد می‌کند. اما این رابطه گرایی باید وجود موجودات غریبی را به عنوان عین واقع در جهان بپذیرد؛ که البته عمده نظریات معاصر حاضر به پرداخت چنین هزینه ای نیستند. از این رو در این مقاله احتمال این گزینه منطقی را در نظر نگرفتم.

قوه گرای و مسئله توهم

قوه گرای باور دارد که تجربه ادراکی تقویم و اساساً بازنمودی و تقویم و اساساً رابطه‌ای است. توهم و ادراک حسی هر دو محتوا دارند؛ اما محتوای آن‌ها این همان نیست. به نظر این نا این همانی می‌تواند رمز تفاوت قوه گرای و بازنمود گرای باشد. ادراک حسی و توهم هر دو نوع محتوای یکسان دارند؛ اما نمونه محتوای آن‌ها اساساً متفاوت است: نمونه محتوای اولی با عین و ویژگی‌اش پُر شده است و نمونه محتوای دومی جای خالی آن‌ها را حمل می‌کند. از این رو تفاوتی اساسی میان ادراک حسی و توهم است. عین واقع در جهان جزء مقوم نمونه محتوای ادراک حسی است، این نمونه محتوا وجهی از محتوا است و در نهایت این محتوا جزء مقوم آن تجربه است. به این ترتیب عین واقع در جهان جزء مقوم ادراک حسی است. با این تحلیل، قوه گرای می‌تواند توضیح دهد که چگونه هم عین و هم محتوا جزء مقوم تجربه ادراکی است و هم چگونه این رویکرد فصل‌گرا نیست. حال قوه گرای باید کدام یک از مقدمات استدلال برآمده از توهم را انکار کند؟ مقدمه (۱) که به نظر پذیرفتنی است. هم‌چنین شلنبرگ نیز آن را تأیید می‌کند: به نظر او، در توهم نه تنها سوژه رابطه‌ای با عین واقع در جهان برقرار نمی‌کند؛ بلکه اساساً رابطه‌ای با موجودات غریب^۱ نیز برقرار نمی‌کند (Schellenberg, 2018: 142). پس تنها مقدمه (۲) باقی می‌ماند.

قوه گرای چگونه می‌تواند توهم را از نوع بنیادین مشترک با ادراک حسی مطابق با واقع نداند، در صورتی که به صراحت خود را ملزم به وجود عنصر مشترک میان آن‌ها می‌داند؟ ادراک حسی و توهم به عنوان عنصر مشترک نوع محتوای مشترک دارند؛ اما تفاوتی اساسی میان نمونه محتوای آن‌ها است: اولی رابطه آگاهی حسی با جهان خارج برقرار می‌کند و دومی اساساً رابطه‌ای نیست. از این نظر توهم اساساً از نوع مشترک با ادراک حسی نیست. به این ترتیب مقدمه (۲) رد می‌شود. رابطه گرای در نهایت حفظ خواهد شد.

این پاسخ با ملاحظات شلنبرگ پیرامون «محتوای رابطه‌ای»^۲ تأیید می‌شود (Schellenberg, 2018: 117-135). به نظر او، نه تنها همه انواع تجربه‌ها محتوا دارند، بلکه این محتوا به طور ویژه از نوع رابطه‌ای است. بنابه آن اگر سوژه یک جزء را به طور حسی درک کند، آنگاه حالت ذهنی او، توسط محتوای رابطه‌ای، به وسیله رابطه ادراکی با

^۱ Peculiar entities

^۲ Relational content

آن جزء و بازنمایی آن جزء، تقویم یافته است. محتوای رابطه‌ای متفاوت از محتوای استاندارد در دیدگاه محتوای متداول است. در دیدگاه محتوای متداول، اگر سوژه یک جزء را به‌طور حسی درک کند، آنگاه حالت ذهنی او که به‌واسطه رابطه ادراکی با آن جزء حاصل می‌شود، توسط محتوا، به‌وسیله بازنمایی آن جزء، تقویم می‌یابد. محتوای رابطه‌ای، برخلاف محتوای استاندارد، تنها به‌وسیله بازنمایی شکل نمی‌گیرد؛ بلکه رابطه ادراکی با آن جزء نیز دخیل است. پس اگر چه محتوا همچنان جزء مقوم همه نوع تجربه است، اما محتوای ادراک حسی و توهم اساساً با هم متفاوت هستند. در توهم محتوا تنها به‌وسیله بازنمایی، اما در ادراک حسی، علاوه بر آن، به‌وسیله رابطه با یک جزء شکل می‌گیرد. این تفاوت آن اندازه بنیادین است که سبب می‌شود توهم، علیرغم برخورداری از محتوای رابطه‌ای، غیررابطه‌ای باشد. بنابراین تفاوت بنیادین می‌توان حکم کرد که توهم از نوع بنیادین مشترک با ادراک حسی نیست.

مشکل نخست: فصل‌گرایی و غیرفصل‌گرایی

با این پاسخ، قوه گرایی می‌تواند جایگزینی مصالحه‌جو برای رابطه گرایی و بازنمود گرایی سفت و سخت باشد: رویکردی غیرفصل‌گرا که قائل به محتوا است و عین واقع در جهان را جزء مقوم ادراک حسی می‌داند؛ اما این پاسخ مشکلاتی جدی به همراه دارد. نخست، بیان شد که ردّ مقدمه (۲) در استدلال توهم همان پذیرش فصل‌گرایی است. حال قوه گرایی نیز با ردّ این مقدمه رابطه گرایی را حفظ کرد. پس چگونه قوه گرایی می‌تواند همچنان غیرفصل‌گرا باشد؟ به کلام دیگر، چگونه می‌توان ادراک حسی و توهم را از نوع بنیادین مشترک ندانست و درعین حال فصل‌گرایی را رد کرد؟

یک پاسخ این است: فصل‌گرایی قائل به عنصری مشترک میان ادراک حسی و توهم نیست؛ حال آن‌که قوه گرایی حضور این عنصر را می‌پذیرد، اما این پاسخ قانع‌کننده نیست. فصل‌گرایی توهم را تنها از نوع بنیادین مشترک با ادراک حسی نمی‌داند. توهم و ادراک حسی، حتی از منظر سفت و سخت‌ترین رابطه گرایی نیز، می‌توانند از نوع مشترک تجربه بصری باشند. فصل‌گرایان نیز باور ندارند که توهم تجربه بصری نیست. به گمانم شلنبرگ در توصیف فصل‌گرایی حق مطلب را ادا نکرده است. بنا به این توصیف، این نظریه باور دارد که عنصری مشترک میان توهم و ادراک حسی نیست (Schellenberg, 2018).

(143)؛ اما برای فصل‌گرایی تنها نیاز است که وجود عنصر بنیادین مشترک نفی شود. «ردّ عنصر مشترک» برای «از نوع بنیادین مشترک نبودن» این دو تجربه ضروری نیست. نکته جالب آن‌جا است که شلنبرگ زمانی که فصل‌گرایی را در قالب «به نوع بنیادین یکسان تعلّق نداشتن» توصیف می‌کند، این ویژگی را در کنار «به اشتراک نگذاشتن عنصری مشترک» طرح می‌کند (Schellenberg, 2018: 81)؛ اما «به اشتراک نگذاشتن عنصری مشترک» شرطی بسیار سخت‌گیرانه‌تر از «به نوع بنیادین یکسان تعلّق نداشتن» است.

همان‌گونه که شلنبرگ خود اشاره کرده است، تعریف فصل‌گرایی در چارچوب «به اشتراک نگذاشتن عنصری مشترک» و «به نوع بنیادین یکسان تعلّق نداشتن» از دو فیلسوف فصل‌گرای متفاوت است (Schellenberg, 2018: 81). اولی نخست با مک داول طرح شد (McDowell, 1982)، اما دومی به مارتین تعلّق دارد (Martin, 2002). جدای این‌که فصل‌گرایی این دو به نحوی اساسی با یکدیگر متفاوت است^۱، شلنبرگ در ضبط دیدگاه مک‌داول اشتباهی قابل‌ملاحظه کرده است. مک‌داول از «بالاترین عنصر مشترک»^۲ بحث کرده است، نه «عنصر مشترک» (McDowell, 1982: 471). برای آن‌که تصوّر نشود که تفاوت میان این دو اصطلاح، تنها تفاوتی لفظی است، می‌توان به خود مک‌داول استناد کرد که تنها صورت پذیرفتنی موضع خود را با اصطلاح «بالاترین عنصر مشترک» می‌داند و تصریح می‌کند که ردّ بالاترین عنصر مشترک به منزله ردّ این نیست که این تجربه‌ها عنصری مشترک ندارند (McDowell, 2013a: 262-263). این‌گونه به نظر می‌آید که شلنبرگ از تفاوت این دو اصطلاح غافل مانده است.

دلیل دیگر که ادعای نادقیق بودن مرزبندی شلنبرگ را توجیه می‌کند، تعریفی است که او از دیدگاه رقیب فصل‌گرایی، یعنی غیرفصل‌گرایی یا دیدگاه عنصر مشترک، ارائه می‌کند (Schellenberg, 2018: 144). بنا به آن، غیرفصل‌گرایی باور دارد که ادراک حسی و توهم می‌توانند عنصر مشترک به لحاظ وجودشناختی / اساسی داشته باشند که مسبب اشتراک پدیدارشناسی آن‌ها باشد. روشن است که این موضع نقیض منطقی فصل‌گرایی نیست. نقیض آن، مطابق با تعریف شلنبرگ از فصل‌گرایی، آن دیدگاهی است

^۱ به بیان مجمل، فصل‌گرایی مک‌داول، فصل‌گرایی معرفت‌شناختی است و فصل‌گرایی مارتین را می‌توان کمابیش فصل‌گرایی وجودشناختی (Metaphysical disjunctivism) با تبیین به‌لحاظ معرفت‌شناختی منفی از توهم دانست.

^۲ Highest common factor

که باور دارد عنصری مشترک، چه اساسی و چه غیراساسی، میان توهم و ادراک حسی مطابق با واقع وجود دارد. با این تعریف حتی فصل‌گرایی مک‌داول نیز رویکردی غیرفصل‌گرا است. می‌توان ادعا کرد که عمده دیدگاه‌ها قائل به عنصری مشترک میان توهم و ادراک حسی هستند؛ چه به‌هرحال این دو می‌توانند خصیصه پدیداری مشابه داشته باشند و این تشابه پدیدارشناسی نیازمند توضیحی است. تنها نوع افراطی فصل‌گرایی به این تشابه مشکوک است.

در خصوص مرزبندی فصل‌گرایی و غیرفصل‌گرایی بهتر است این چهار دیدگاه عمده را از یکدیگر تفکیک کنیم: (۱) هیچ عنصر مشترکی میان توهم و ادراک حسی نیست، (۲) هیچ عنصر بنیادین مشترکی میان آن‌ها نیست، (۳) عنصر بنیادین مشترکی میان آن‌ها هست و (۴) همه عناصر توهم و ادراک حسی مشترک است. البته این چهار دیدگاه از یکدیگر مستقل نیستند. دیدگاه (۱) دیدگاه (۲) را نیز پذیرفته است؛ اگرچه عکس آن صادق نیست. هم‌چنین دیدگاه (۴) دیدگاه (۳) را نیز پذیرفته است؛ اگرچه عکس آن صادق نیست. دیدگاه‌های (۱) و (۴) دیدگاه‌های افراطی هستند. توهم و ادراک حسی، بنا به اولی دو تجربه کاملاً متفاوت و بنا به دومی دو تجربه کاملاً یکسان هستند. هر دو دیدگاه طرفداران کمی دارند. اگر تقابلی بین فصل‌گرایی و غیرفصل‌گرایی هست، این تقابل بین دیدگاه‌های (۲) و (۳) است. در دیدگاه (۲) این امکان هست که توهم و ادراک حسی تجربه‌هایی با وجوه یکسان باشند و در دیدگاه (۳) این امکان هست که این دو در جوهی از یکدیگر متفاوت باشند.

شلنبرگ تقابل فصل‌گرایی و دیدگاه عنصر مشترک را تقابل دیدگاه‌های (۱) و (۳) در نظر می‌گیرد، نه دیدگاه‌های (۲) و (۳). در این صورت موضع او تنها علیه فصل‌گرایی افراطی است، نه هر فصل‌گرایی‌ای؛ بنابراین اگر او قوه‌گرایی را غیرفصل‌گرا می‌داند، این غیرفصل‌گرایی در واقع غیر-فصل‌گرایی افراطی است. در این راستا موقعیت قوه‌گرایی در برابر استدلال برآمده از توهم، در صورت موجه بودن راهکار ارائه شده، تفاوت معناداری با موقعیت فصل‌گرایی دیدگاه (۲) ندارد. هر دو، برای حفظ رابطه‌گرایی، باید این مقدمه را انکار کنند که توهم و ادراک حسی مطابق با واقع از نوع بنیادین مشترک هستند.

اکنون باز می‌توان پرسید که قوه‌گرایی دیدگاهی از نوع (۲) است یا (۳)؟ اگر قوه‌گرایی از نوع (۲) باشد، آنگاه رابطه‌گرایی حفظ خواهد شد؛ اما آیا باز نمود گرایی هم

حفظ خواهد شد؟ قوه گرای همچنان می تواند باور داشته باشد که محتوا عنصر مشترک بین توهم و ادراک حسی است. به این ترتیب باز نمود گرا بماند. باین حال محتوا را عنصر بنیادین مشترک نداند و از این رو مقدمه (۲) استدلال را رد کند. اگر قوه گرای از نوع (۳) باشد، آنگاه به وضوح الزامات باز نمود گرای پذیرفته خواهد شد؛ اما در خصوص حفظ رابطه گرای، چالش همچنان پابرجا است. چگونه می توان توهم را از نوع بنیادین مشترک با ادراک حسی ندانست، اما محتوا را عنصر بنیادین مشترک بین آن‌ها دانست؟

به نظر قوه گرای دیدگاهی از نوع (۲) نیست. علت این ادعا، اظهارات شلنبرگ در خصوص غیرفصل گرا بودن رویکردش نیست؛ چه نشان دادم که این اظهارات مرزبندی دقیق و روشنی ندارند. بلکه تأکید مصرح او است مبنی بر این که محتوا عنصر اساسی^۱ مشترک بین تجربه‌ها با خصیصه پدیداری مشترک است (Schellenberg, 2018: 3 & 144 & 153 & 163)، بنابراین محتوا نه تنها عنصر مشترک میان تجربه‌ها است؛ بلکه عنصر بنیادین مشترک است. چه شلنبرگ تحلیل ذهن در چارچوب قوه‌ها را رقیب تحلیل ذهن در چارچوب محتوای باز نمودی نمی داند (Schellenberg, 2020a: 716). در این صورت این گونه به نظرمی آید که قوه گرای تحلیل تجربه ادراکی را در بنیاد خود تحلیلی معطوف به محتوا می داند. به بیان دیگر، قوه گرای نمی تواند شباهت یا تفاوت بنیادین تجربه‌ها را توضیح دهد، بی آنکه در این تبیین به محتوا ارجاع دهد.

حال اگر قوه گرای از نوع (۲) نباشد، چگونه می تواند هم محتوا را عنصر بنیادین مشترک بداند و هم ادراک حسی و توهم را از نوع بنیادین مشترک نداند؟ اگرچه محتوا عنصر بنیادین مشترک است، اما محتوای ادراک حسی به طور بنیادین متفاوت از محتوای توهم است؛ از این رو است که ادراک حسی و توهم از نوع بنیادین مشترک نیستند. به طور کلی یکی از شاخصه‌های جزئی بودن فرگه‌ای آن است که هم ادراک حسی و توهم عنصر اساسی مشترک دارند و هم تفاوتی اساسی میان محتوای آن‌ها وجود دارد (Schellenberg, 2018: 84). الزام به این که تجربه ادراکی تقویماً باز نمودی و رابطه‌ای است، این نتیجه را در پی دارد.

این ادعا که بین محتوای تجربه‌های خوب و بد تفاوتی اساسی است، خود نشأت گرفته از این ملاحظه پایه‌ای قوه گرای است که بین تبیین ادراک حسی، کژنمایی و توهم

^۱ Substantial

عدم تقارنی هست (Schellenberg, 2018: 4). حال چگونگی پذیرش این عدم تقارن و درعین حال اصرار بر غیرفصل گرایی خود امری مشکوک است. به نظر رویکرد قوه گرایی موضعی به لحاظ ساختاری متمایز از فصل گرایی محتوا^۱ نیست: به دلیل تفاوت اساسی محتوای تجربه‌های خوب و بد می‌توان آن‌ها را متعلق به یک نوع بنیادین مشترک ندانست. درنهایت این که قوه گرایی را می‌توان دیدگاهی از نوع (۳) دانست که برای حفظ رابطه گرایی باید تعلق ادراک حسی و توهم را به یک نوع بنیادین مشترک رد کند.

مشکل دوم: دوگانه جدید

محتوا عنصر بنیادین مشترک در تجربه‌های ادراکی است (بازنمود گرایی) و تفاوتی بنیادین میان محتوای توهم و ادراک حسی وجود دارد (حفظ رابطه گرایی در برابر مسئله توهم). حال کدام بنیادی‌تر است؟ اظهار شد که بنیادین بودن محتوا به عنوان جزء مقوم تجربه آن اندازه اساسی است که ساختار پایه‌ای همه تجربه‌ها با پدیدارشناسی مشابه نوع محتوای مشابه‌ای را دربردارد. هم‌چنین بررسی شد که آن تفاوت بنیادین باید آن اندازه اساسی باشد که سبب شود تا توهم و ادراک حسی از نوع بنیادین مشترک نباشند. حال آیا باید نتیجه بگیریم که توهم و ادراک حسی باید در سطحی / ساسی‌تر از نوع بنیادین مشترکی باشند؛ چرا که هر دو عنصر بنیادین مشترکی را دربردارند؟ یا آیا باید نتیجه بگیریم که تفاوت محتواها بنیادی‌تر است که سبب می‌شود تا توهم و ادراک حسی در سطحی / ساسی‌تر به نوع بنیادین مشترک تعلق نداشته باشند؟

این نتیجه‌ها قرینه‌ای در متن قوه گرایی ندارد. افزون‌براین شاهدهی در دست نیست مبنی براین که قوه گرایی اساساً یکی از دوگانه رابطه گرایی و بازنمود گرایی را بر دیگری ترجیح می‌دهد. پس به نحو طبیعی می‌توان از جانب قوه گرایی پرسید که چرا باید یکی از این دو بنیادی‌تر باشد؟ چرا نمی‌توان این دو رویکرد را در کنار هم و به یکسان در تبیین تجربه به کار برد؟

مادامی که مهم باشد به‌طور دقیق و اصیل چه عنصری در تجربه مسئول مشخصه‌های آن است، بنیادی‌تر بودن یکی از آن دوگانه اهمیت می‌یابد. این که بنیادی‌ترین عنصر تجربه کدام است که تجربه را با بنیادی‌ترین خصیصه‌هایش تقویم می‌دهد، تعیین می‌کند که قوه

¹ Content disjunctivism

گرایی به‌سوی کدام‌یک از دو گانه‌ها متمایل است. قوه‌گرایی محتوا را جزء مقوم تجربه می‌داند، اما محتوا در این سطح از تبیین نمی‌تواند وجوه اشتراک و تمایز بنیادین تجربه‌ها را توضیح دهد. از این‌رو است که تفکیک نوع محتوا و نمونه محتوا مطرح است. قوه‌گرایی با این تفکیک می‌تواند مشخص کند که از چه جهت و چرا دو تجربه با یکدیگر اشتراک دارند و از چه جهت و چرا دو تجربه با یکدیگر متفاوت‌اند، اما می‌توان و باید پرسید که از بین نوع محتوا و نمونه محتوا کدام‌یک مسئول مشخصه‌های بنیادی‌تر تجربه است؟

اگر نوع محتوا عنصر بنیادی‌تر تجربه باشد، آنگاه توهم و ادراک حسی در عنصر بنیادی‌تر خود اشتراک دارند. از آنجا که در توهم عین جزء مقوم تجربه نیست، پس جزء مقوم بودن عین در تجربه (رابطه‌گرایی) خصیصه بنیادی‌تر ادراک حسی نیست. اگرچه ممکن است که به‌هر حال خصیصه‌ای اساسی باشد. از سوی دیگر، اگر نمونه محتوا عنصر بنیادی‌تر تجربه باشد، آنگاه توهم و ادراک حسی در عنصر بنیادی‌تر خود با یکدیگر متمایزند. این تمایز از آن برخاسته است که جزء مقوم نمونه محتوای ادراک حسی، برخلاف توهم، عین است؛ بنابراین جزء مقوم بودن عین در تجربه (رابطه‌گرایی) خصیصه بنیادی‌تر ادراک حسی است. اگرچه هم‌چنین ممکن است که باز نمودی بودن نیز خصیصه اساسی آن باشد.

اما هر دو گزینه مشکلات خاص خود را دارد. اگر نوع محتوا عنصر بنیادی‌تر تجربه باشد، آنگاه رابطه‌گرایی در توضیح ادراک حسی از صحنه خارج می‌شود؛ البته نه آن که رابطه‌گرایی رد شود. از صحنه خارج شدن رابطه‌گرایی به معنای آن است که توسل به عین واقع در جهان در توضیح ادراک حسی امری فرعی خواهد بود؛ چرا که این توضیح به نحو اساسی‌تر توسط محتوایی (به بیان دقیق‌تر، نوع محتوایی) محقق می‌شود که در توهم مشترک است. توضیح تکمیلی آن که بنابر باز نمود گرایی متداول نیز بین ادراک حسی و توهم تفاوتی هست. اگر محتوا شروط ارضاء باشد، آنگاه تفاوت ادراک حسی و توهم آن است که در اولی این شروط، ارضاء شده است و در دومی، نه. به کلام دیگر، باز نمود گرایی متداول نیز باور دارد که در ادراک حسی، ارتباطی با محیط برقرار می‌شود؛ تنها آن که این ارتباط به واسطه ارضای شروط حاصل شده است. در سوی مقابل، رابطه‌گرایی (به اصطلاح شلنبرگ، رابطه‌گرایی افراطی) این نوع ارتباط را کافی نمی‌داند. رابطه با جهان در ادراک حسی با این امر فرعی اعاده نمی‌شود که محتوا ارضاء شده است. جزای از

جهان باید اساساً جزء مقوم تجربه باشد. اکنون با این توضیح تکمیلی، چه تفاوت اساسی‌ای بین قوه گرایی و بازنمود گرایی متداول است؟ در هر دو ارتباطی با جهان توضیح داده شده است؛ اما در هر دو این ارتباط نیست که تجربه را به نحو بنیادین توضیح می‌دهد؛ بلکه این ارتباط خود در فرع توضیح تجربه در چارچوب محتوا تبیین می‌شود. در این راستا این گونه به نظر می‌آید که قوه گرایی بیش‌تر یک شبه‌رابطه‌گرا است تا رابطه‌گرایی که به‌عین واقع در جهان در توضیح ادراک حسی اصالت می‌دهد.

در طرف مقابل، اگر نمونه‌محتوا عنصر بنیادی‌تر تجربه باشد، آنگاه بازنمود گرایی در توضیح ادراک حسی اضافه به نظر می‌آید؛ البته نه آن‌که ناسازگار باشد. روشن نیست که چرا باید به نمونه‌محتوایی متوسل شد که بنیادی‌ترین خصیصه‌اش تقویم توسط عین واقع در محیط است، درحالی‌که می‌توان بی‌واسطه به خود آن عین رجوع کرد. توضیح بیش‌تر آن‌که در قوه گرایی عین بی‌واسطه جزء مقوم تجربه نیست. عین جزء مقوم نمونه‌محتوا است. نمونه‌محتوا وجه‌ای از محتوا است و محتوا جزء مقوم تجربه است. حال اگر آن عین بنیادی‌ترین جزء تجربه است که بنیادی‌ترین خصیصه ادراک حسی را توضیح می‌دهد، پس آنگاه اساساً چه نیازی به فرض وجود محتوا است؟ آیا این محتوا چیزی جز از فرضی اضافی نیست؟ به بیان شفاف‌تر، قوه گرایی چگونه می‌تواند نظریه رقیبی را رد کند که ادراک حسی را به‌تمامی رابطه‌ای و توهم را به‌تمامی بازنمودی می‌داند.^۱ هم قوه گرایی و هم نظریه رقیب، توضیح اساسی ادراک حسی را به ارجاع به‌عین میسر می‌دانند و نیز هر دو توهم را در چارچوب محتوا تبیین می‌کند. با تفاوت که نظریه رقیب در توضیح ادراک حسی نمونه‌محتوا (اساساً محتوا) را طرح نمی‌کند. قوه گرایی برای آن‌که نشان دهد فرض محتوا برای ادراک حسی فرض جدی و اساسی است، باید استدلال کند که این نظریه رقیب باید کنار گذاشته شود؛ اما شلنبرگ حتی اشاره‌ای به امکان این نظریه رقیب نکرده است. حال اگر این امکان نفی نشود، آنگاه این گونه به نظر می‌آید که قوه گرایی با اصرار بر رابطه‌گرایی اصیل، توضیح بازنمود گرایی را برای ادراک حسی به توضیحی زائد بدل می‌کند.

این دو گانه جدید از این امر سرچشمه می‌گیرد که محتوا نزد قوه گرایی دو خصیصه متمایز دارد: هم بازنمودی است و هم رابطه‌ای. اگر خصیصه بازنمودی پررنگ شود،

^۱ مارتین نیز در خصوص مشابه این نظریه رقیب بحث می‌کند (Martin, 2020: 733-734). بنا به آن، اگر شخصی با یک عین رابطه آگاهی حسی برقرار کند، آنگاه از این رو آن را بازنمایی نمی‌کند و اگر چیزی را بازنمایی کند، آنگاه از این رو با آن رابطه آگاهی حسی برقرار نمی‌کند.

رابطه‌ای بودن را به حاشیه می‌راند و اگر خصیصه رابطه‌ای پررنگ شود، بازمودی بودن را به حاشیه می‌راند. به این ترتیب دو گانه رابطه گرایی و باز نمود گرایی در دو گانه وجه‌های رابطه‌ای و باز نمودی محتوا به حیات خود ادامه می‌دهد. اگر در دو گانه اول بحث بر سر آن بود که جزء مقوم تجربه، عین واقع در جهان است یا محتوای باز نمودی، دو گانه دوم ناظر بر این است که خصیصه بنیادی تر محتوا، رابطه با عین است یا باز نمایی آن. اگر این خصیصه بنیادی تر رابطه با عین باشد، آنگاه تحلیل ادراک حسی در چارچوب محتوا زائد است و اگر این خصیصه بنیادی تر باز نمایی عین باشد، آنگاه رابطه گرایی در توضیح ادراک حسی از صحنه خارج می‌شود.

البته باید تصدیق کرد که از شدت دوگانگی در گذر از دو گانه اول به دوم کاسته شده است. به هر حال در دو گانه نخست تقابل معطوف به آن بود که آیا عین جزء مقوم تجربه است یا محتوا؛ در حالی که در دومی پذیرفته شده است که هم عین و هم محتوا جزء مقوم تجربه هستند، اما این امر به آن معنا نیست که دو گانه اول کاذب بوده است. قوه گرایی، با تبدیل دو گانه اول به دو گانه‌ای در بطن محتوا، در بهترین حالت نشان داده است که می‌توان بین طرفین دو گانه اول مصالحه‌ای برقرار کرد؛ اما برقراری مصالحه نتیجه نمی‌دهد که آن دو گانه اصالتی ندارد یا کاذب است. تقابل رابطه گرایی و باز نمود گرایی آن اندازه اصیل است که در یک رویکرد مصالحه جو مانند قوه گرایی نیز نمود دارد. اگر تقابل رابطه گرایی و باز نمود گرایی را صرفاً از جنس ناسازگاری بدانیم، آنگاه قوه گرایی شاید بتواند مدعی رویکردی شود که بتواند هم‌زمان رابطه گرا و باز نمود گرا باشد؛ اما چنان که بررسی شد، مسئله تنها معطوف به ناسازگاری نیست. بحث در سطحی اساسی تر ناظر بر آن است که تبیین بنیادی تر از تجربه با کدامیک از این دو رقیب صورت می‌گیرد. به کلام دیگر، کدام اساسی تر است و کدام در فرع آن قابل تحصیل است. تقابل رابطه گرایی و باز نمود گرایی در این سطح دو گانه‌ای کاذب نیست؛ چه در قوه گرایی نیز ادامه یافته است.

نتیجه‌گیری

قوه گرایی بنا دارد تا برای حفظ رابطه گرایی مسئله توهّم را حل و فصل کند و در عین حال محتوا را به عنوان جزء ضروری بپذیرد. بررسی انتقادی‌ام از راهکار قوه گرایی برای انجام این کار دشوار، با اتخاذ رویکردی همدلانه بوده است. تلاش کردم در این راه از تمام ظرفیت‌های این

نظریه بهره بگیرم و به نحوی آن را تفسیر کنم که بیشترین سازگاری ممکن حفظ شود. راهکار قوه گرایی به طور عمده مبتنی بر تفکیک نوع محتوا از نمونه محتوا است.

من دو مشکل را در راهکار قوه گرایی تشخیص دادم. مشکل نخست آن است که اصرار قوه گرایی بر اتخاذ رویکردی غیرفصل‌گرا توجیه نشده و مبتنی بر مرزبندی‌های نادقیق است. قوه گرایی در نهایت تفاوتی معنادار با انواعی خاص از فصل‌گرایی (به طور مشخص، فصل‌گرایی محتوا) ندارد. اگرچه به هر حال فصل‌گرایی افراطی نیست. مشکل دوم آن است که تقابل رابطه گرایی و بازنمود گرایی خود را در بطن تحلیل قوه گرایی آشکار می‌کند. اگر بر این پرسش متمرکز شویم که تحلیل تجربه در چارچوب نوع محتوا تحلیل بنیادی‌تری از تجربه است یا تحلیل تجربه در چارچوب نمونه محتوا، آنگاه دوگانه جدیدی را بازمی‌یابیم که نشان از ادامه حیات دوگانه ظاهراً کاذب پیشین دارد.

بنابر دوگانه جدید، اگر خصیصه بنیادی‌تر تجربه رابطه با عین باشد، آنگاه تحلیل ادراک حسی مطابق با واقع در چارچوب محتوا زائد است. پس اگر رابطه گرایی می‌خواهد به معنای جدی و اصیل رابطه‌ای باشد، آنگاه محتوا تنها عنصری غیر اصیل و زائد در تحلیل تجربه است. به بیان دیگر، رابطه گرایی مجبور به سفت و سخت شدن است. از این رو تقابل رابطه گرایی و بازنمود گرایی تقابلی اصیل است.

قوه گرایی در بهترین حالت می‌تواند نشان دهد که رابطه گرایی و بازنمود گرایی ناسازگار نیستند؛ پذیرش یکی رد دیگری را به همراه ندارد، اما نشان نداده است که اساساً تقابلی نیست. تقابل از مقوله سازگاری/ناسازگاری به مقوله بیش‌تراساسی بودن/کم‌تراساسی بودن منتقل شده است. برجسته شدن یکی به حاشیه رانده شدن دیگری را به همراه دارد. از این چشم‌انداز است که این تقابل همچنان ادامه دارد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارد.

ORCID

Faraz Attar

<https://orcid.org/0009-0000-0925-4136>

فهرست منابع

- Hill, C. (2022). "Susanna Schellenberg on Perception", *Mind and Language*, 37: 208-218. DOI: <https://doi.org/10.1111/mila.12397>.
- Martin, M. G. F. (2002). "The Transparency of Experience", *Mind and Language*, 17: 376-425. DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-0017.00205>.
- Martin, M. G. F. (2004). "The Limits of Self-Awareness", *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, 120(1): 37-89.
DOI : <https://doi.org/10.1023/B:PHIL.0000033751.66949.97>.
- Martin, M. G. F. (2006). "On Being Alienated", in Gendler, T. and J. Hawthorne (eds.), *Perceptual Experience*, Oxford: Oxford University Press: 354-410.
DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199289769.003.0011>.
- Martin, M. G. F. (2020). "The Diversity of Experiences", *Philosophy and Phenomenological Research*, 100: 728-737.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12687>.
- McDowell, J. (1982). "Criteria, Defeasibility and Knowledge", *Proceeding of the British Academy*, 68: 455-479.
- ≠ McDowell, J. (2013a). "Tyler Burge on Disjunctivism (II)", *Philosophical Explorations*, 16(3): 259-279.
DOI: <https://doi.org/10.1080/13869795.2013.808693>.
- ≠ McDowell, J. (2013b). "Perceptual Experience: Both Relational and Contentful", *European Journal of Philosophy*, 21(1): 144-157.
DOI: <https://doi.org/10.1111/ejop.12005>.
- Neta, R. (2022). "Capacitism and the Transparency of Evidence", *Mind and Language*, 37: 219-226. DOI: <https://doi.org/10.1111/mila.12325>.
- O'Callaghan, C. (2020). "Perceptual Capacities, Success, and Content", *Philosophy and Phenomenological Research*, 100: 738-743.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12688>.
- Orlandi, N. (2022). "Content and Phenomenology in the Unity of Perception", *Mind and Language*, 37: 227-234.
DOI: <https://doi.org/10.1111/mila.12401>.
- Rescorla, M. (2020). "How Particular is Perception?", *Philosophy and Phenomenological Research*, 100: 721-727.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12686>.
- Robinson, H. (1994). *Perception*. London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9213.t01-1-00068>.
- Schellenberg, S. (2008). "The Situation-Dependency of Perception", *The Journal of Philosophy*, 105: 55-84.
DOI: <https://doi.org/10.5840/jphil200810525>.
- Schellenberg, S. (2010). "The Particularity and Phenomenology of Perceptual Experience", *Philosophical Studies*, 149: 19-48.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11098-010-9540-1>.
- Schellenberg, S. (2011). "Perceptual Content Defended", *Noûs*, 45: 714-50.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0068.2010.00791.x>.
- Schellenberg, S. (2013). "Externalism and the Gappy Content of Hallucination", in Macpherson, F. and D. Platchias (eds.),

- Hallucination: Philosophy and Psychology*. Cambridge, MA: The MIT Press: 291-311.
DOI: <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262019200.003.0013>.
- Schellenberg, S. (2014). "The Relational and Representational Character of Perceptual Experience", in Brogaard, B. (ed.), *Does Perception have Content?*. Oxford: Oxford University Press: 199-219.
DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2458.5760>.
- Schellenberg, S. (2016). "Perceptual Particularity", *Philosophy and Phenomenological Research*, 93: 25-54.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12278>.
- Schellenberg, S. (2018). *The Unity of Perception: Content, Consciousness, Evidence*. Oxford: Oxford University Press.
DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198827702.001.0001>.
- Schellenberg, S. (2020a). "Précis of *The Unity of Perception*", *Philosophy and Phenomenological Research*, 100:715-720.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12685>.
- Schellenberg, S. (2020b). "Capacitism First", *Philosophy and Phenomenological Research*, 100:744-757.
DOI: <https://doi.org/10.1111/phpr.12689>.
- Schellenberg, S. (2022). "The Generality and Particularity of Perception", *Mind & Language*, 37: 235-247.
DOI: <https://doi.org/10.1111/mila.12414>.
- Searle, J. (2015). *Seeing Things as They Are: A Theory of Perception*. Oxford: Oxford University Press.
DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199385157.001.0001>.
- Tye, M. (2007). "Intentionalism and the Argument from no Common Content", *Philosophical Perspectives*, 21: 589-613.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1520-8583.2007.00137.x>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: عطار، فراز (۱۴۰۳)، قوه گرایي و دوگانه کاذب، حکمت و فلسفه، ۲۰ (۸۰)، ۱۲۱-۱۴۵.

DOI: 10.22054/wph.2025.75065.2172

Hekmat va Falsafeh is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.